

Міністерство освіти і науки України
Донбаська державна машинобудівна академія
Сілезький університет в Катовіцях
Педагогічний університет в Кракові
Білоруський державний університет
Вірменський державний інститут фізичної культури
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Державний університет фізичного виховання і спорту Республіки Молдова
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка
Казахський національний педагогічний університет ім. Абая
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Національний центр підвищення кваліфікації «врлеу»
Череповецький державний університет

ПЕДАГОГІКА И СУЧАСНІ АСПЕКТИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Збірник наукових праць
IV Міжнародної
науково-практичної конференції
18–19 квітня 2018 року

*Присвячено 65-річчю Донбаської державної машинобудівної академії,
55-річчю Кафедри фізичного виховання і спорту*

Краматорськ
ДДМА
2018

Редакційна колегія: **Ковальов В. Д.**, д-р. техн. наук, проф., ректор ДДМА (Україна); **Мовкебаєва З. А.**, д-р пед. наук, проф. КазНПУ ім. Абая, директор Ресурсного консультативного центру інклюзивної освіти для ВНЗ РК і превентивної суїцидології (Казахстан); **Омельченко С. О.**, д-р пед. наук, проф., ректор ДДПУ (м. Слов'янськ); **Григорян С. В.**, д-р. мед. наук, проф. каф. кінезіології, Вірменський держ. ін-т фізкультури (Вірменія); **Бодорим К. А.**, канд. пед. наук, доц., зав. каф. спец. психопедагогіки Кишинівського ДПУ (Молдова); **Коледа В. А.**, д-р. пед. наук, проф., зав. каф. фіз. вих. і спорту БДУ, засл. тренер Республіки (Білорусія); **Олійник О. М.**, зав. каф. фіз. вих. та спорту ДДМА (Україна); **Фоміна С. О.**, директор Донбаського міжрегіон. центру проф. реабілітації інвалідів; **Грибан Г. П.**, д-р пед. наук, проф., академік АН ВО України, зав. каф. фіз. вих. та рекреації Житомирського держ. університету імені Івана Франка (Україна); **Леханова О. Л.**, доцент кафедри дефектологічної освіти Федеральної державної бюджетної освітньої установи вищої професійної освіти «Череповецький держ. університет» (Росія); **Завіряка О. М.**, канд. наук з фіз. вих. і спорту, доцент, зав. каф. здоров'я, фізичної терапії, реабілітації та ерготерапії Сумського держ. пед. університету ім. А. С. Макаренка (Україна).

Відповідальними за достовірність інформації, поданої у статтях, є автори. Матеріали публікуються за авторським редагуванням.

**Збірник зареєстрований в міжнародній наукометричній базі
(Google Scholar)**

Педагогіка й сучасні аспекти фізичного виховання : збірник П 24 наукових праць ІУ Міжнародної науково-практичної конференції (18-19 квітня 2018 року) / за заг. ред. Ю. О. Долинного. - Краматорськ : ДДМА, 2018. - 364 с.
ISBN 978-966-379-827-1.

Висвітлено актуальні питання методології, теорії і практики фізичної культури та спорту, оздоровчої культури, фізичної реабілітації. Теоретико-методологічні особливості корекційної педагогіки, ортопедагогіки, реабілітації та соціальної адаптації осіб з обмеженими можливостями.

Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, аспірантами, педагогами-практиками в галузі педагогіки, фізичної культури і спорту, реабілітології.

УДК 796.011

ISBN 978-966-379-827-1

© ДДМА, 2018

Є. В. Селіванов

*Харківський національний медичний університет
(м. Харків, Україна)*

СПОРТИВНА КУЛЬТУРА СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Е. В. Селиванов

*Харьковский национальный медицинский университет
(г. Харьков, Украина)*

**СПОРТИВНАЯ КУЛЬТУРА СТУДЕНТОВ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ
ЗАВЕДЕНИЙ**

E. V. Selivanov

*Kharkiv National medical university
(Kharkiv, Ukraine)*

**SPORTS CULTURE OF STUDENTS OF HIGHER EDUCATIONAL
INSTITUTION**

Анотація. У статті наведено результати дослідження щодо впливу спорту, як суспільного явища і одного з проявів загальнолюдської культури, та фізкультурно-спортивної діяльності на процес формування особистості. Розглянуто чинники розвитку та формування спортивної культури студентів закладів вищої освіти. Наведено ціннісний потенціал та соціокультурні характеристики спорту і фізкультурно-спортивної діяльності, що характеризують процес формування особистості в системі вищої освіти.

Ключові слова: суспільство, культура, студенти, освіта, спорт, особистість.

Аннотация. В статье приведены результаты исследования влияния спорта, как общественного явления и одного из проявлений общечеловеческой культуры, и физкультурно-спортивной деятельности на процесс формирования личности. Рассмотрены факторы развития и формирования спортивной культуры студентов высших учебных заведений. Приведены ценностный потенциал и социокультурные характеристики спорта и физкультурно-спортивной деятельности, которые характеризуют процесс формирования личности в системе высшего образования.

Ключевые слова: общество, культура, студенты, образование, спорт, личность.

Annotation. Results of the research of influence of sport as public phenomenon and one of manifestations of universal culture, and sports activity on the process of formation of the personality are given in the article. Factors of development and formation of sports culture of students of higher educational institutions are considered. Valuable potential and socio-cultural characteristics

of sport and physical activity, which characterize the process of formation of the personality in the system of higher education, are provided.

Key words: society, culture, students, education, sport, personality.

Постановка проблеми. Система освіти є головним чинником майбутнього становлення високорозвиненої держави у Європейському контексті. Заклади вищої освіти створені для передачі культурних цінностей наступним поколінням. Як зазначають дослідники [12, 13], сучасна цивілізація схильна до кризи культури, що просліджується у напруженості міжкультурних взаємодій, подекуди зниженні рівня загальної та особистішої культури. Саме тому постає питання посилення освітнього процесу у вищій школі культурологічним змістом. Культура доволі об'ємне поняття що включає багато складових, володіння усіма видами культури дозволить прискорити процес соціальної адаптації студентів.

Данні, отримані в ході досліджень [1, 3, 6, 13], вказують, що стан здоров'я та ступінь фізичної підготовленості студентів закладів вищої освіти знаходиться на незадовільному рівні, що в свою чергу негативно впливає на розвиток держави. Виправлення такого становища, як вказують вчені, можливе завдяки використанню інноваційних технологій у сфері фізичного виховання студентської молоді [6], формуванню мотивації [7, 8] тощо. Зазначене сприятиме підвищенню інтересу студентів до занять з фізичного виховання [2], що в свою чергу дасть можливість оптимізувати процес всебічно розвиненої особистості. Що стосується проблеми, пов'язаної з формуванням спортивної культури студентів під час навчання у закладах вищої освіти, то це питання розглядалось у роботах Л. П. Матвеева (1991), Ж. К. Холодова, В. С. Кузнецова (2003), В. К. Бальсевича (2003), В. І. Шишацької, Є. М. Щеглова (2013) тощо.

Відповідно статті 26 Закону України «Про вищу освіту» завданням закладів вищої освіти є: формування особистості студентів шляхом утвердження соціальної активності, здорового способу життя тощо; створення необхідних умов для реалізації здібностей і талантів; налагодження міжнародних зв'язків та діяльності в галузі спорту, освіти і науки, мистецтва і культури тощо.

Тож формування у студента спортивної культури є одним з виховних компонентів фізичного виховання і не лише спрямоване на розвиток рухових вмінь і навичок, виховання фізичних якостей, але й передбачає сприяння гармонійному розвитку особистості. Що в свою чергу дозволить більш ефективно реалізувати раніше наведені завдання закладів вищої освіти.

У контексті вище вказаного, питання спортивної культури студентів закладів вищої освіти постає актуальним.

Мета дослідження: оптимізація навчально-тренувального процесу на заняттях з фізичного виховання шляхом формування спортивної культури студентів.

Матеріали і методи дослідження. Дослідження проводилось з використанням методів аналізу та узагальнення наукової літератури та засобів Інтернет ресурсів.

Результати дослідження. Навчання у вузі являє собою один з етапів становлення особистості студентів, набуття необхідних вмінь і навичок, психологічних властивостей тощо, що підвищують рівень компетентності майбутніх фахівців на ринку праці. Також цьому сприятиме оволодіння ними загальнолюдськими культурними цінностями, одним з проявів яких є фізична культура, що розглядається в закладах вищої освіти в межах навчальної дисципліни «фізичне виховання». Заняття з цієї дисципліни, окрім фізичного вдосконалення, формування життєво важливих вмінь та навичок і морально вольових якостей повинні формувати навички здорового способу життя, стійкого бажання до самовдосконалення, мотивації до самостійних занять фізичною культурою і спортом.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про фізичну культуру і спорт», під терміном спорт прийнято розуміти: діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямовану на виявлення та уніфіковане порівняння досягнень людей у фізичній, інтелектуальній та іншій підготовленості шляхом проведення спортивних змагань та відповідної підготовки до них. У статті також вказано, що спорт має такі напрями: спорт вищих досягнень, дитячий спорт, професійний спорт, дитячо-юнацький спорт, резервний спорт, спорт ветеранів, службово-прикладний та військово-прикладний спорт, олімпійський спорт, неолімпійський спорт, спорт інвалідів тощо.

На основі аналізу наукових джерел [4, 12] можна вказати, що прийнято виділяти наступні соціокультурні характеристики спорту.

1. Спорт - продукт культури. Технократичні цінності, що притаманні культурі суспільства, а також направленість на досягнення найвищих результатів усе це проблеми спорту які слід розглядати в контексті проблем всієї культури даного суспільства.

2. Спорт - фактор розвитку культури. У сьогоденні спорт значно впливає на розвиток економіки та політики, мистецтва та моди, процесів глобалізації тощо. Спорт як ніяка інша діяльність ініціює міжнародні контакти, має суттєвий вплив на життя і культуру людей у всьому світі.

3. Спорт - втілення цінності новації. Раніше спорт був лише користувачем нових технологій, зараз ми бачимо що він активно сприймає та формує нові технології у сфері медицини, матеріалознавства, архітектури, одягу тощо. Сучасному спорту властиво безперервне оновлення.

4. Спорт - сфера реалізації естетичних цінностей. Загальнолюдська цінність спорту полягає в тому, що в ньому закладені величезні можливості для естетичного впливу на людину, для формування у людини відчуття прекрасного, а згодом і спонукання до власноручного створення нових культурних цінностей.

5. Спорт - сфера самореалізації особистості. Спорт виступає як одна з важливих сфер самореалізації та самоствердження особистості. Спорт-

смен повинен постійно рухатись до самовдосконалення, не дивлячись на можливі поразки та труднощі.

6. Спорт - ідеал справедливості. У різних видах спорту можуть реалізуватися так звані моделі гуманістичного принципу справедливості і рівності. Спорт є символом співпраці і розуміння в світі, стаючи потенційним плацдармом для вирішення конфліктів.

7. Спорт і цінність рекордів. Спортивні рекорди дозволяють з'ясувати, яких меж може досягти людина, використовуючи певні засоби для вдосконалення різних якостей і здібностей.

8. Спорт - система знань. Взаємодія спорту та інших галузей суспільства дає можливість накопичувати та використовувати наукові знання, без яких стає неможливим подальший успішний розвиток інфраструктури спорту і досягнення високих спортивних результатів.

9. Спорт - квінтесенція цивілізації, культури і суспільства. Спорт фокусує всі ключові, значимі проблеми, які є актуальними для сучасної цивілізації.

На даний час можна зазначити, що соціальна необхідність розвитку спорту серед студентів визначається потребами держави і суспільства в цілому. Тому що предмет «фізична культура», що несе непрофільну фізкультурну освіту виробляє лише передумови для розвитку фізичних якостей і формування рухових вмінь. А спорт відкриває можливості для вдосконалення психофізичних здібностей на гранічному рівні.

Але варто зазначити, що для запобігання деформації, що може викликати спорт, і отримання лише позитивного впливу на особистість в процесі фізкультурно-спортивної освіти слід не забувати про виховання спортивної культури.

На думку Є. Логінової, С. В. Гур'єва [э], спортивна культура особистості включає в себе такі компоненти:

1. Ціннісний (сукупність фізкультурно-спортивних цінностей, сенсів, мотивів, цілей, засобів їх досягнення).

2. Нормативний (норми фізичного розвитку, підготовленості, здоров'я, моральної спортивної поведінки, фізкультурно-спортивні традиції).

3. Соціально-комунікативний (культура спілкування і взаємодії в процесі фізкультурно-спортивної діяльності).

4. Когнітивний (сукупність фізкультурно-спортивних цінностей у вигляді знань, переконань, умінь).

Програма з фізичного виховання студентів у теоретико-методологічному плані повинна будуватись на принципах психології та гуманістичної педагогіки. Також слід відзначити що у процесі виховання в студентів спортивної культури слід закласти в основу програми найважливіші принципи освітньо-виховного процесу. Як зазначають автори [14], цілями при цьому повинні бути:

- закладення основ знань про спорт;

- розвиток спорту в країні (знання про літні й зимові види спорту, про різноманітність спортивних споруджень, про різновиди спортивної форми й спортивного інвентарю, поняття про змагання й тренування тощо);

- формування інтересу до систематичних занять фізичною культурою і спортом;

- формування рухових вмінь і навичок, що відповідають психомоторному розвитку студентів й обраному виду спорту, для вдосконалення фізичного стану й різних його параметрів (здоров'я, фізичного розвитку, розвитку рухових здібностей).

В процесі особисто орієнтованого фізичного виховання у контексті вивчення обраного виду спорту формуються психічні властивості, що сприяють утворенню ставлення студента до різних проявів соціокультурно-спортивної діяльності, а саме:

- до змісту соціокультурно-спортивної діяльності (інтерес до обраного виду спорту);

- до себе як суб'єкту спортивної діяльності (впевненість в собі);

- до умов змагальної діяльності (спокій, емоційна стійкість);

- до процесу та результатів змагальної діяльності (цілеспрямованість і наполегливість);

- до поразки і невдач у спортивній діяльності (стійкість до фрустрації);

- до суперників по змагальній діяльності (смівливість, ввічливість);

- до партнерів по змагальній діяльності (колективізм);

- до правил змагальної діяльності (чесність, принциповість);

- до етичних нормам змагальної діяльності (благородство, громадянськість, патріотизм);

- до спортивного стилю життєдіяльності (системність) [4].

Наведені психічні властивості підвищують рівень розвитку спортивної культури особистості, забезпечуючи більш ефективне функціонування діяльності студента у соціальному, культурному та спортивному аспектах. А також сприяють досягненню більш високого рівня спортивної майстерності, результатів у спортивній діяльності на основі організації навчально-тренувального процесу.

Висновки. Результати досліджень показали, що у наш час доволі гостро постає питання необхідності створення системи вищої освіти з метою реалізації гуманістичних функцій фізичної культури і спорту. Стосовно гуманістичної функції фізичної культури і спорту, слід зазначити, що вона полягає в актуалізації культурного потенціалу. Таким чином, більш високий рівень сформованості спортивної культури дозволить покращити процес реалізації оздоровчих, виховних і навчальних цілей фізичного виховання як навчальної дисципліни.

В процесі формування у студентської молоді культури спорту важливу роль відіграє мотивація. Необхідно донести до студентів що спорт слід сприймати не лише як форму розваги, засіб фізичного вдосконалення і рекреації, а, головним чином, як засіб всебічного розвитку особистості.

Необхідно створити достатньо повну педагогічну систему фізкультурно-спортивної освіти студентів для досягнення більш повної реалізації гуманістичного потенціалу фізичної культури і спорту. Це дасть можливість спрямовано формувати спортивну культуру особистості студентів.

Література

1. Вступ до вищої фізкультурної освіти [Текст] : навч. посіб. для студентів ВНЗ / О. Ю. Ажиппо [та ін.] ; Харків, держ. акад. фіз. культури. - Харків : Точка, 2014. - 243 с.

2. Ажиппо О. Ю. До питання підвищення інтересу студентів до занять фізичного виховання / О. Ю. Ажиппо, Н. В. Криворучко // Актуальні проблеми фізичного виховання різних верств населення: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (Харків, 20 травня 2016 р.). - Харків: ХДАФК, 2016. - С. 6-11.

3. Баламутова Н. М. Моніторинг стану здоров'я студентів харківських вищих навчальних закладів / Н. М. Баламутова, О. Е. Коломійцева // Слобожанський науково-спортивний вісник. - Харків : ХДАФК, 2013. №1 (34). - С. 56-59.

4. Бурцев В. А. Единство и взаимосвязь учебной, учебно-тренировочной и соревновательной деятельности студентов в процессе формирования спортивной культуры личности / В. А. Бурцев, Е. В. Бурцева, Н. Н. Мугаллимова // Фундаментальные исследования. - 2015. - № 2-24. - С. 5 493-5 497.

5. Жук В. А. Инновационные технологии в сфере физического воспитания студенческой молодежи / В. А. Жук // Актуальні проблеми фізичного виховання різних верств населення: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (Харків, 20 травня 2016 р.). - Харків: ХДАФК, 2016.-С. 62-69.

6. Криворучко Н. В., Вплив вправ чирлідінгу на фізичний стан студентів вищих навчальних закладів I—II рівня акредитації : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання та спорту : [спец.] 24.00.02 «Фіз. культура, фіз. виховання різних груп населення». - Львів, 2017.-17с.

7. Криворучко Н. В., Масляк И. П. Шляхи підвищення фізичного розвитку та фізичної підготовленості молодого покоління / Н. В. Криворучко, И. П. Масляк // Науковий часопис [Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова]. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). - 2016. - № 11. - С. 56-59.

8. Кузнецова О. Порівняльний аналіз чинників мотивації до занять фізичним вихованням студентів різних навчальних відділень університету / О. Кузнецова // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання і спорту / за заг. ред. Євгена Приступи. - Львів, 2016. - Вип. 20, Т. 2.-С. 244-250.

9. Логинова Е. Спорт и спортивная культура студентов в высших учебных заведениях / Е. Логинова, С. В. Гурьев // Проблемы развития физичес-

кой культуры и спорта в новом тысячелетии: материалы III международной научно-практической конференции. - Екатеринбург, 2014. - С. 96-105.

10. Мельник В. В. Культура буття людини як соціокультурний феномен / В. В. Мельник // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. - 2015. - № 60. - С. 253-268.

11. Москаленко Н. Технологія формування ціннісного ставлення у студентів до самостійних занять фізичною культурою / Н. Москаленко, Н. Корж // Спортивний вісник Придніпров'я. - 2016. - № 1. - С. 201-206.

12. Передельский А. Физическая культура и спорт в отражении философских и социологических наук. Социология спорта. - Litres, 2017. - 307 с.

13. Селиванов Е. В. Оценка уровня силовых способностей студенток 17-ти лет / Е. В. Селиванов // Актуальні проблеми фізичного виховання різних верств населення: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (Харків, 22 травня 2017 р.). - Харків : ХДАФК, 2017. - С. 137-143.

14. Шишацька В. І. Формування спортивної культури особистості студентів на заняттях з фізичного виховання / В. І. Шишацька, Є. М. Щеглов // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер.: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. - 2013. - № 112(1). - С. 350-352.

References

1. Azhy'ppo O. Yu. Vstup do vy'shhoji fizkurnoyi osvity' [Tekst] : navch. posib. dlya studentiv VNZ / O. Yu. Azhy'ppo [ta in.] ; Xarkiv. derzh. akad. fiz. kiГйпу\ - Xarkiv : Tochka, 2014. - 243 s.

2. Azhy'ppo O. Yu. Do pytannya pidvyshhennya interesu studentiv do zanyaf fizychnogo vy'xovannya / O. Yu. Azhyppo, N. V. Kry voruchko // Aktualni problemy' fizychnogo vy'xovannya riznyx verstv naseleennya: materialy' II Vseukrayinskoyi naukovoprakty'chnoyi konferenciyi (Xarkiv, 20 travnya 2016 r.). - Xarkiv : XDAFK, 2016. - S. 6-11.

3. Balamutova N. M. Monitoryng stanu zdorov'ya studentiv xarkivs ky x vy'shhy'x navchalnyx zakladiv / N. M. Balamutova, O. E. Kolomijceva // Slobozhans kyj naukovosportyvny'j visny'k. - Xarkiv : XDAFK, 2013. - № 1 (34). - S. 56-59.

4. Burcev V. A. Edy'nstvo y' vzay'mosvyaz' uchebnoj, uchebnotreny'rovочноj y' sorevnovatefnoj deyateГnosty' studentov v processe formyrovanyasportyvnoj kufтури ly'ellnosty' / V. A. Burcev, E. V. Burceva, N. N. Mugally'mova // Fundamentalnie y'ssledovany'ya. - 2015. - № 2-24. - S. 5493-5497.

5. ZhukV. A. Y'nnovacy'onnie texnologiy' v sfere fyzycheskogo vospytany'ya studencheskoj molodězly' / V. A. Zhuk // Aktualni problemy' fizychnogo vy'xovannya riznyx verstv naseleennya: materialy' II Vseukrayinskoyi naukovoprakty'chnoyi konferenciyi (Xarkiv, 20 travnya 2016 r.). - Xarkiv: XDAFK, 2016. - S. 62-69.

6. Ktyvoruchko N. V., Vplyv vprav chyrlidynhu na fizychnyj stan studentiv vy'shhy'x navchalnyx zakladiv I-II rivnya akredytaciyi: avtoref. dy's. ... kand. nauk z fiz. vyxovannya ta sportu: [specz.] 24.00.02 „Fiz. kultura, fiz. vy'xovannya rizny' x grup naselennya». - Vviv, 2017. - 17 s.

7. Ktyvoruchko N. V., Maslyak Y\ P. Shlyaxy' pidvy shhennya fizychnogo rozvytku ta fizychnoyi pidgotovlenosti molodogo pokolinnya / N. V. Kry'voruchko, Y\ P. Maslyak // Naukovy j chasopy s [NacionaFnogo pedagogichnogo universy tetu imeni M. P. Dragomanova], Seriya 15: Naukovo-pedagogichni problemy' fizychnoyi kuftury' (fizychna kultura i sport). - 2016.-№11,-S. 56-59.

8. Kuznyeczova O. PorivnyaFny'j analiz chy nny kiv moty vaciyi do zanyaf fizychnym vyxovannjam studentiv rizny x navchalnyx viddilen universy tetu / O. Kuznyeczova // Moloda sporty'vna nauka Ukrayiny' : zb. nauk. pr. z galuzi fiz. vy'xovannya i sportu / za zag. red. Yevgena Pry' stupy'. - L'viv, 2016. - Vy p. 20. - T. 2. - S. 244 - 250.

9. Logy'nova E. Sport yⁿ sporty'vnaya kultura studentov v visshy'x uchebnix zavedeny yax / E. Logy'nova, S. V. Gurev // Problemi razvy'ty'ya fy'zy'cheskoj kulturi yⁿ sporta v novom tisyachelety'y: matery'ali III mezhdunarodnoj nauchno-prakty'cheskoj konferency y'. - Ekater'y' nburg, 2014. - S. 96-105.

10. Meknyk V. V. Kultura buttya lyudy'ny' yak sociokukturnyj fenomen / V. V. Meknyk // Gumanitarnyj visny'k Zaporiz koyi derzhavnoyi inzhenernoyi akademiyi. - 2015. - № 60. - S. 253-268.

11. Moskalenko N. Texnologiya formuvannya cinnisnogo stavlennya u studentiv do samostijny x zanyaf fizychnoyu kukturoyu / N. Moskalenko, N. Korzh// Sporty'vny'j visny'k Pry'dniprov'ya. -2016. -№ 1. - S. 201-206.

12. PeredeFsky'j A. Fy'zy'cheskaya kultura yⁿ sport v o^{^^}Be[^]y' fy'losofsky'x yⁿ socy'ology'chesky'x nauk. Socy'ology'ya sporta. - Litres, 2017.-307 c.

13. Sely'vanov E. V. Ocenka urovnya sy'lovix sposobnostej studentok 17-ty' let/ E. V. Sely'vanov // Aktuakni problemy' fizychnogo vy'xovannya rizny'x verstv naselennya: materialy' III Vseukrayinskoyi naukovo-praktychnoyi konferencyi (Xarkiv, 22 travnya 2017 r.). - Xarkiv : XDAFK, 2017.-S. 137-143.

14. Shy shacz ka V. I. Formuvannya sporty'vnoyi kukтуры' osoby stosti studentiv na zanyattyax z fizychnogo vy'xovannya / V. I. Shy' shacz'ka, Ye. M. Shhegllov // Visnyk Chernigivs kogo nacionaknogo pedagogichnogo universy tetu. Ser.: Pedagogichni nauky\ Fizy chne vy'xovannya ta sport. - 2013. -№ 112 (1). - S. 350-352.